

RENDEZÉSEK

IGAZSÁGTALANSÁG – Egy előadás története

IGAZSÁGTALANSÁG

- Az utolsó szó jogán -

Dokumentum dráma a Mansfeld-per és a Tóth Ilona-per dokumentumaira támaszkodva

Mansfeld Pétert 1959. március 21-én végezték ki, 18 éves volt. Tóth Ilonát 1957. június 28-án, 25 éves volt. Soha nem találkoztak. Rövid életük szinte semmit nem tett lehetővé, amit mi természetesnek veszünk. A forradalom hőökké, az azt követő megtorlás mártirokká tette őket, ugyanakkor elvett tőlük mindent, amire az élet kapujában bármelyikünk vágyhat, szerelmet, családot, tartalmas életet, békés öregkort.

Két fiatal áll előttünk. Az egyik szinte gyerek. Az ítéletet kíméletlenül végrehajtották rajtuk.

Mit mondanak, amikor kilépve térből és időből visszanéznek a viharos napokra és belegondolnak a meg sosem élt jövőjükbe. Átgondolják-e mit nyertek, mit vesztek? Megérte? Erre sosem fogunk hiteles választ kapni.

A dunaújvárosi Bartók Kamaraszínházban, október 23-án került bemutatásra az Igazságtalanság című darab. A darab és a belőle született előadás a fentiekben leírt elképzelt helyzetet bontja ki azzal a szándékkal, hogy ne tankönyvszagúan, hanem a hagyományos téren és időn túli költői dialógusokba ágyazva mutassa fel a történelmi eseményeket, benne a két ember szerepét. A dokumentarista megidézés mellett érzékeltetni kívánja két fiatal sorsát, a vérlázító igazságtalanságot, amely osztályrészükül jutott. Az előadás alapjául szolgáló szövegekötvet, a fennmaradt tárgyalási jegyzőkönyvek, a kortársak visszaemlékezései, korabeli újságcikkek és egyéb kordokumentumok felhasználásával Galambos Attila írta, az előadás rendezője (jómagam Csadi Zoltán) útmutatásai alapján. A következőkben szeretném összefoglalni az előadás megrendezésének folyamatát, illetve részletesen bemutatni, hogy milyen komplex színházi nevelési program kapcsolódik az előadáshoz.

RENDEZŐI KONCEPCIÓ

Az 1956-os forradalom és szabadságharc kerek évfordulójának tiszteletére alkotótársaimmal (Szöveg: Galambos Attila, Látvány: Siegrist Cecília, Videó animáció: Bosnyák Mátyás, Színészek: Tőkés Nikoletta, Rábavölgyi Tamás) hoztuk létre elsősorban a fiataloknak (felső tagozatosoknak,

középiskolásoknak és egyetemistáknak) szóló stúdiótermi előadást. A darab a dokumentumszínház eszközeit felhasználva, a színház kamaraterme által kínált intimitását tudatosan alkalmazva mutatja be Tóth Ilona és Mansfeld Péter életét és a forradalmat követő koncepciók perük egyes részleteit. A drámai anyagot a színpadon egyfajta "nagymonológként" vagy az utolsó szó jogán elmondott beszédként mutattuk meg. A darab keretét egy fikciós helyzet adja, egy soha meg nem valósult utolsó interjú vagy találkozás/kihallgatás, amelynek során a hőseink, mintegy visszatekintve a történetekre felidéznek az eseményeket és válaszolnak a Kérdező kérdéseire.

Az előadás nézői és a szereplőink sem tudják, pontosan hol is vannak: (kihallgató szoba, orvosi váró, gyóntató szoba, a pokol, a menny vagy a purgatórium előszobája), hiszen a tér egy jelképes közeget mutat. Fehér padlószőnyeg a háttérben fehér vetítőlámpával, két fehér szék és egy fém asztal. A várakozás állapotában vagyunk mindannyian. Nem tudjuk, de sejtjük, hogy az elkövetkező beszélgetés után hőseink életében már semmi sem lesz olyan, mint előtte volt. Létük visszafordíthatatlanul és végérvényesen meg fog változni. Nem tudjuk, de sejtjük. Ebben a kifeszített momentumban, a várakozás pillanatában találkozik Péter és Ilona. Mindketten ugyanott kénytelenek időzni. Így hozta a sors vagy így akarta a gondviselés? Nem tudják, de beszélni kezdenek, kérdeznek és válaszolnak. Egymástól és egymásnak és közben várnak és fokozatosan közel kerülnek egymáshoz. Észre sem veszik, hogy a megidézett életeseményeikben a másik szereplő is megjelenik és időről időre egy barát, ismerős, bajtárs, spicli, űr szerepében tűnik fel. Ezzel az írói és rendezői gesztussal is erősíteni kívántam azt a máig ható és fontos momentumot, amit a történelmi kutatások is alátámasztanak, hogy a barikádokon elsősorban az „Ilonák és Péterek” harcoltak, ez a forradalom a suhancok forradalma volt, ahogy írja Déry Tibor: *„Mától kezdve a „suhanc” szó szent előttem. Évek óta kétségbeesve figyelem a magyar ifjúságot: ájultan hallgatott. Október 23-án felállt, és helyreütötte a nemzet becsületét. Megrendülten és tisztelettel megemelem a kalapomat előtte. Úgy, ahogy kívántam és kértem és reméltem: '48 ifjúsága után most támadt a hazának egy '56-os ifjúsága is.”*¹

A szereplők által felidézett események hátterét az időről időre átalakuló és megváltozó vetített kép adja. Amikor a várakozás már a tarthatatlanságig fokozódik, megjelenik a harmadik szereplő, a Kérdező. Egy váratlan pillanatban egyszer csak ott ül a díszlet elején található fém asztal mögött szinte beleolvadva és összefonódva a nézőtérrel. Arcát nem látjuk, mert háttal ül a nézőknek, szemből csak a főszereplők látják. Kérdéseivel mintegy hidat ver a ma embere és a szereplők közé. És ha nem is teheti meg nem történetté a múlt főbenjáró bűneit, képzeletben újratárgyalhatja

---

¹ http://www.3szek.ro/load/cikk/54004/dery_tibor:_barataim_

hőseink ügyét és hű képet adhat egy hazug, félelem vezérelte társadalomról, a példátlan ügyek pszichológiai hátteréről, azok szereplőiről, a valódi bűnösökről és az igazi áldozatokról. A Kérdező figura egyfajta rezonőr szerepet tölt be az előadásban. A cselekményen kívül álló elmélkedő, mindentudó és józan figura, aki a történet mozzanatait megértve, közvetlenül teszi fel a ma emberében felmerülő kérdéseket:

- Miért lehetett, hogy a diktatúra éveiben a vezető értelmiség tagjai szó nélkül tűrték, hogy legjobbjukat kivégezzék, vagy elűzzék hazájából?
- Hová tűntek a hazájuknak és népüknek felelősséggel tartozó írástudók?
- Meddig nyúlnak vissza a hazugság áradat eredőjéig?
- Bízhatunk-e egyáltalán valakiben?

Olyan kérdéseket fogalmaz meg, amelyek időről időre felmerülnek a ma emberében és amelyekre, egy történelmére büszke, öntudatos nemzetnek előbb vagy utóbb meg kell felelnie.

A színpad hátterében a tulajdonképpeni díszletet a fentiekben már említett vetítövászon adja, melyre - az események követhetőségét segítve- korabeli fotók kerülnek kivetítésre. Fontos, hogy ezek a képek nem az illusztrációt szolgálják, hanem az animáció eszközeit is felhasználva egyszerre realiztikus és metaforikus teret, perspektívát adnak a felmutatott történéseknek. Céljuk, hogy olyan illúziót keltsenek a nézőben, mintha a fotók megmozdulnának, a rajtuk szereplő alakok megelevenednének vagy élnének, miközben látjuk, hogy mégiscsak az egész egy állókép, a múlt egy-egy kiragadt és az utókornak megőrzött pillanata.

Történetünk középpontjában egy olyan találkozás áll, ami a való életben soha nem jött létre, hiszen Mansfeld Péter és Tóth Ilona soha nem találkoztak, a történelem vihara és a forradalomban, valamint az azt követő megtorlásban betöltött szerepük az, ami közös nevezőre, közös platformra tereli őket. Mindketten emblematikus figurái az 56-os eseményeknek, olyan fiatal felnőttek, akik erkölcsi tartásukban, becsületességükben, a szabadság élményétől átitatottan vállalták a sors által rájuk mért küldetést. Nem szerettem volna ideologizálni és túlmisztifikálni vagy szentté avatni a szereplőket, a céltom pontosabban a célunk az volt, hogy minden esendőségükkel és emberi hibájukkal együtt mégis csak példának állítsuk a fiatal nemzedékek elé őket. Mert az életük példázat. A tartás, a szolgálat és hősiesség példázata. Tudták, hogy az életben mi a legfontosabb, és azért odaadták az életüket, a mindennek felett való legvégső szabadság jelképei ők, a szabadságé, amely ránk, magyarokra talán a legjellemzőbb, hiszen ezért volt '48, '56, '89, ezért íródtak Szent István király befogadó törvényei, ez az, amit tőlünk elvennie senkinek és semminek nem sikerült soha. Ezt reprezentálja ez a két fiatal arcukon a mi arcunkkal.

Milan Kundera, amikor Csehországban is lezajlott a bársonyos forradalom, akkor az emigrációból hazautazott, hogy találkozzon és beszélgethessen azokkal az emberekkel, akik a rendszert ott Csehországban kiszolgálták, hittek benne, lelkesen tudták ünnepelni a bármily borzalmas dolgokat is, azért: mert meg kell, hogy szülessenek azok a regények, drámák és filmek, amelyek megértetik velünk, hogy ezek az emberek ezt miért csinálták a népünkkel. Ha ezt nem tesszük meg, ezt a munkát nem végezzük el, akkor a tanúk meghalnak, és soha nem fogja helyettünk más elvégezni, mert nem fogja tudni, és ha egy nép a saját történelmét ily módon nem képes megérteni, akkor nagyon végzetes dolog történik.

Mint alkotó művész fontos feladatomban tartottam, hogy az elmúlt években a történészek (Kiss Réka, M. Kiss Sándor, Szokolczai Attila, Jobbágyi Gábor) által feltárt tények birtokában a fiatal generációkhoz közel hozzuk 56 történéseit és bemutassuk azokat a hősöket, akik alig voltak idősebbek náluk és mégis milyen nagyszerű dolgot vittek véghez, akár az életük árán is. Ezt felmutatni, újra és újra elmondani és talán a művészet eszközeivel segíteni a megértést és az átélést, hiszem, hogy nem csak feladatunk, hanem kötelességünk is. Az előadás a premiert követően a színház repertoárjába került és jelenleg is műsor van. A történet megértése és feldolgozása szempontjából a színészek, a rendező és egy drámapedagógus részvételével komplex színházi nevelési program kapcsolódik az előadáshoz.

Mielőtt rátérnék a program részletes bemutatására, nem tudom említés nélkül hagyni a kulturális emlékezet szempontjából fontos 56-os emlékvé illetve az azt koordináló 56-os Emlékbizottság tevékenységét. Kettős érzés van bennem. A sok tekintetben túldimenzionált és gyakran egyfajta rosszul megszervezett és zsúfolt, agyonhajszolt iskolai ünnepségre emlékeztető megemlékezés dömping, ami átjárta 2016-ban hazánkat és a határon túli területeket, riasztó. A sok értékes és kiemelkedő műalkotás és program mellett, sajnos rengeteg taszító és gyakran ízléstelen, giccses produktum árasztotta el az országot. Születtek művészeti szempontból erőteljes és sajnos erősen kérdéses és vitatható dolgok is. Talán ízlés dolga, nem tudom. Ami nekem tesz az nyilván száz más embernek nem és fordítva, de a negatívumok mellett fontosnak tartom kiemelni, hogy ennek a megemlékezés programnak köszönhetően, 2016-ban a tinédzserek, a mai suhancok lehetőséget kaptak arra, hogy megismerjék azokat a fiatal és gyakran névtelen hősöket, akik mertek kiállni és harcolni. Akik 11 évvel a második világháború után megelégték az elnyomást, volt erejük, volt bátorságuk tenni valamit.

KOMPLEX SZÍNHÁZI NEVELÉSI PROGRAM

Komplex színházi nevelési előadás (TIE) forma alapján

- színházi előadás-részletek vagy jelenetsorok, felkészítő és feldolgozó beszélgetések és dramatikus munkaformák egyaránt megtalálhatók

- jellemzően többféle munkaformát, ezekben gyakran többféle szerepet és nézőpontot kínálnak a résztvevőknek

- ezen munkaformák között gyakoriak a váltások

- a színházi részek és felkészítő/feldolgozó részek nem válnak el, hanem együttesen adnak ki egy szerves egészet – a program kb. 2-4 óra időtartamú, többnyire tanrendbe van illesztve és meghatározott korcsoportba tartozó résztvevőknek készült.²

Cím:	IGAZSÁGTALANSÁG
Résztvevők:	drámapedagógus, rendező, színészek, történészek, diákok
Életkor:	13-23 évesek, felső tagozatosok, középiskolások, egyetemisták
Körülmények:	stúdióterem
Téma:	Egyén és hatalom viszonya, a felelősségvállalás kérdése.
Témakör:	Kitasztatottság, tisztesség, becsület, kötelesség.
Fókuszkérdések:	Lehet-e végsőkig kitartani az igazság mellett? Én tudnék-e felelősséget vállalni másokért, akár az életem árán is?

A program állomásai:

1. Színházi látogatáshoz kapcsolódó felkészítő beszélgetés
2. Színházi előadás
3. Színházi látogatáshoz kapcsolódó feldolgozó foglalkozás
4. Színházi látogatáshoz kapcsolódó történelmi feldolgozó beszélgetés

A program első három állomása szorosan összetartozik, egyben van megtartva, míg a negyedike egy későbbi alkalommal kerítünk sort.

1. Színházi látogatáshoz kapcsolódó felkészítő beszélgetés

A program résztvevői:	drámapedagógus, rendező, diákok
Időtartama:	kb. 30 perc
Vezetője:	drámapedagógus, rendező

A diákok köszöntése, a program és az időkeret ismertetése után a darab rendezője beszél az előadásról, az '56-os eseményekről és az azt megelőző időszakról valamint a koncepciós perekéről. Röviden összefoglalja, hogy melyek voltak azok a történelmi dokumentumok, amelyekre

---

² Cziboly – Bethlenfalvy: Színházi nevelési programok kézikönyve, L'Hartmann, 2013., 356.o.

támaszkodva született az előadás szövegkönyve. Ismerteti a drámai anyag fontos állomásait valamint a darabban használt fikciós elemeket (Ilona és Péter találkozása, ez a való életben soha nem történt meg vagy legalábbis nincs róla hiteles információnk. A Kérdező figurájának a történetbe emelése.)

Ezután a drámapedagógus vezetésével egy csoportos feladat következik.

'56-ban egy tizenéves fiút és egy huszonéves lányt egészen más dolgok foglalkoztatták, más tulajdonságok jellemezték, mint egy mai fiatal. Ma leginkább a virtuális világban élik mindennapjaikat. Egy kattintással üzeneteket oszthatnak meg egymással és a világgal, szócsatákat vívnak, virtuális forradalmat folytatnak. De a virtuális tér '56-ban az utca volt, az üzenetek röplapok formájában jutottak el összekötők által a különböző felkelő központokhoz, a szavakat igazi fegyverek váltották fel, és a forradalom sajnos nagyon is valóságos volt.

Szerep a falon:

Jellemezzetek egy átlagos mai fiatal, hozzatok létre egy fiktív személyt (egyik csoport egy tizenéves fiút, másik csoport egy huszonéves lányt)! Gyűjtsétek össze a belső és külső tulajdonságaikat, hogy mivel töltik mindennapjaikat, milyen tanulók, mi a hobbijuk, milyen a kapcsolatuk szüleikkel (csonka család, vagy együtt élnek a szülők), mik az álmaik, céljaik? Nevezzétek is el őket!

Ehhez egy csomagolópapírra már előzőleg felrajzolt sziluettet adunk, amire feljegyezhetik a jellemzőket. A belső tulajdonságokat a sziluett belsejébe, a külsőket azon kívülre írhatják fel. Ha elkészültek, mindkét csoport ismerteti létrehozott személyét, beszélgetünk róluk.

- *Ha tudnák, hogy igazuk van, de kényszerítenék őket, hogy az ellenkezőjéről valljanak, kitartanának a végsőkig? Mennyire fontos az igazság?*
- *Ha egy közeli barátjuk bajba kerülne, magukra vállalnának minden barátjuk ellen felhozott vádat, csak, hogy megmentse őket, akár az életük árán is? Képesek lennének ekkora áldozatot hozni másokért?*
- *Szerintetek mit jelenthet számukra a szabadság?*

Megfelelő kerettávolságból vizsgálhatjuk meg, mit jelent egy mai fiatal számára a szabadság, átfogó képet kaphatunk a mai fiatalok céljairól, élethez, társadalomhoz való viszonyáról és az előadást követően a későbbiekben összehasonlítjuk a kitalált személyeket Mansfeld Péterrel és Tóth Ilonával.

2. Színházi előadás

Időtartama: kb. 75-90 perc

3. Színházi látogatáshoz kapcsolódó feldolgozó foglalkozás

A program résztvevői: drámapedagógus, rendező, színészek, diákok

Időtartama: kb. 60 perc

Vezetője: drámapedagógus

Az előadás megtekintése után néhány kérdést teszünk fel a diákoknak:

- *Milyen érzésekkel jöttetek ki az előadásról?*
- *Mi volt a legmegdöbbentőbb színházi jelzés, fordulat?*
- *Legelképeztebb/érdekesebb jelenet, helyzet, hangulat?*

Szerep a falon 2:

Emlékeztek, az előadás előtt létrehoztatok két fiktív személyt, két mai fiatalt, akit ti ruháztatok fel különböző tulajdonságokkal. Most az előadás során viszont két valóságos személyt ismerhettek meg, Pétert és Ilonát. Írjatok össze róluk is minden információt!

Itt is két csoportban dolgozunk, de most az Ilonát és Pétert játszó színészek segítségével. Egy-egy csomagolópapírra már előzőleg felrajzolt sziluettet adunk nekik, amire feljegyezhetik a jellemzőket. A belső tulajdonságokat a sziluett belsejébe, a külsőket azon kívülre írhatják fel. Ha elkészültek, mindkét csoport ismerteti, hogy mire jutott, majd összehasonlítjuk őket a fiktív személyekkel.

- *Vannak-e közös tulajdonságaik? Mit gondoltok, miért ilyen kevés?*
- *Miben különböznek leginkább a ti általatok létrehozott személyektől?*

Levelek:

A történethez kapcsolódóan, mégis egy kis fikcióval kiegészítve csoportos feladatokat kapnak a tanulók. A színészek itt is közreműködnek velük.

a.) 1945-ben Mansfeld Péter családjának férfi tagjait, nagypapát, édesapát, elviszik malenkij robotra a Szovjetunióba. A nagypapa nem is jön haza. Erről nem lehet nyilvánosan beszélni, gyászolni. Titokban kell ezeket a történeteket tovább adni. És ez családok tömegét érintette.

Amikor elviszik őket, nem gondolják, hogy valaha hazatérhetnek, ezért búcsúlevelet írnak az akkor még 4 éves Péternek. Ebben életre szóló jó tanácsokat fogalmaznak meg, útmutatót adnak neki az élethez. Írjátok össze ezeket a tanácsokat, vajon mit üzenhettek akkor 1945-ben Péternek?

b.) Ilona is csonka családban nőtt fel, édesanyja és nagymamája nevelte. 1951-ben érettségizett és egyből fel is vették az orvostudományi egyetemre.

Amikor édesanyja és nagyanyja megtudták, hogy bekerült az orvosira, nagyon büszkék voltak rá és jókívánságaikat egy levélben írták meg neki. Mi álhatott a levélben?

Állóképek:

a.) A letartóztatás pillanata. (Péter)

b.) Az ítélet elhangzása utáni pillanatok. (Ilona)

Telefonbeszélgetés:

Ezek a telefonbeszélgetések a börtönben zajlanak egy üvegfal mögött. A színészek segítenek a felkészülésben, de a diákok játsszák a szerepeket.

a.) Péter – Anya

Az anya most tudta meg az ügyvédtől, hogy nagyon rosszul áll Péter ügye, fiát valószínű ki fogják végezni. Elmondja neki az igazságot, vagy biztassa még fiát, hogy ne adja fel, hogy van még remény? Mit tehet az anya egy ilyen reményvesztett helyzetben? Hogyan viselkedjen?

Péter eddig sötétzárkában volt. Vajon elmondja édesanyjának, hogy milyen szenvedéseken ment ott keresztül, vagy ő is eltitkolja, hogy ne okozzon még nagyobb fájdalmat neki?

b.) Ilona – Szerelme

Álmaik, terveik voltak egymással. Össze akartak házasodni, gyermekeket szerettek volna. Most, az ítélet elhangzása után minden álmuk szertefoszlott. Mit mondhatnak egymásnak?

Az utolsó szó jogán/Forró szék:

Péter és Ilona a csoporttal szemben ülnek, újra szerepbe lépnek, hogy válaszoljanak a diákok felmerülő kérdéseire. Amikor nem indul be egyből a játék, a drámapedagógus egy-két kérdéssel elindítja azt, vagy a játék során egy új kérdés feltevésével irányítja a beszélgetést.

A kivégzés napján vagyunk. Itt vannak azok a levelek, melyek az életre szóló tanácsokat, jókívánásokat tartalmazzák, a foglalkozás elején összegyűjtött álmaik, vágyaik és összegeznünk kellene az életüket, hogy mi az, amit sikerült megvalósítaniuk, és mi az, amit nem. Mit gondolhatnak most? Megérte? Mit mondanának, üzennének nekiük?

Lehetőségek van olyan kérdéseket feltenni nekik, amikre esetleg nem kaptatok választ az előadás során, ami foglalkoztat titeket! De nem csak kérdéseket tehettek fel nekik, hanem elmondhatjátok a véleményeteket is kettejük cselekedeteiről/tetteiről.

Cél, hogy kialakuljon egy beszélgetés a drámapedagógus, a diákok és a színészek között, megpróbáljunk választ kapni a fókuszkérdéseinkre és a diákok sokkal közelebb képet kapjanak 56-ról, mivel a program által ők is az események részesei lehetnek.

4. Színházi látogatáshoz kapcsolódó történelmi feldolgozó beszélgetés

A program résztvevői:	történészek, rendező, diákok
Időtartama:	kb. 75-90 perc
Vezetője:	rendező

A diákok az Igazságtalanság című előadás és az azt követő feldolgozó foglalkozás során részletesen megismerkedtek és foglalkoztak Tóth Ilona és Mansfeld Péter '56-os tevékenységével valamint a forradalmat követő megtorlás során elszenvedett tragédiájukkal. Olyan fiatalokkal „találkoztak”, akiket a magyar bíróság jogi - koncepciós - eljárás keretében ítélt halálra. 1989 előtt sírjaik jeltelenek voltak, nem is lehetett hivatalosan tudni, hogy akiket kivégeztek, főlakasztottak, elföldeltek, azokat pontosan hova temették. 1989 után kezdődött meg a rákoskeresztúri Új köztemető 301-es parcellájának a föltárása, ahol többek között Mansfeld Péter és Tóth Ilona is nyugszanak. Mindkettejük sorsa szimbolikus. Az elmúlt évtizedekben a történelmi kutatás számtalan új eddig nem ismert információt és adatot tárt fel az '56-os eseményekkel kapcsolatban. A létrejött Igazságtalanság című előadás is ezekre az új információkra és adatokra támaszkodva született meg, az alkotók művészi olvasatában, de:

- hol tart most a történelmi és jogász kutatás,
- a magyar társadalmat ért veszteségek feltárása,

- a korszak generációkon át ható egyéni és kollektív traumáinak bemutatása?

Komplex színházi nevelési programunk zárásaként a diákok részt vesznek egy a Bartók Kamaraszínház színháztermében rendezendő történelmi előadáson, melyen a téma jeles kutatói és történészei meghívott előadóként számolnak be tevékenységükről és a legfrissebb kutatási eredményeikről. Tervezett előadók:

- **FÖLDVÁRYNÉ KISS RÉKA**, a Nemzeti Emlékezet Bizottságának elnöke
- **M. KISS SÁNDOR**, történész, professor emeritus, a Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archívum főigazgató-helyettese
- **PROF. DR. JOBBÁGYI GÁBOR**, egyetemi tanár
- **SZAKOLCZAI ATTILA**, történész

Célunk ezzel a szakmai foglalkozással az, hogy a színházi nevelési programot történelmileg hiteles és méltó módon zárjuk le, hiszen az emberi létezés és kultúra alapja az emlékezet. Akinek nincs emlékezte, nem él, mert maga az emlékezet az élet. Ez éltet. Ez hozza létre az egyén esetében az önazonosság tudatát, az öntudatot, a közösségben a valláshoz, népcsoporthoz, nemzethez tartozás felemelő és olykor tragikus érzelmeit, a valahová tartozást, a „mi” élményét. Akinek nincs emlékezte létfelejtésben él, elfelejti, mi történt vele, honnan jön és hová megy. Nem él, csak kallódik, a mindig elillanó pillanat örök elmúlásában sodródik. Az igazi emlékezés és a múlt átélése, hogy jelen időben emlékezünk, és ezt kívánja szolgálni a fentiekben részletesen bemutatott színházi nevelési programunk.

Felhasznált irodalom:

http://www.3szek.ro/load/cikk/54004/dery_tibor:_barataim_

Cziboly – Bethlenfalvy: Színházi nevelési programok kézikönyve, L’Hartmann, 2013., 356.o.

MIKROKOZMOSZ

Zenéről, táncról, életről gyerekeknek és szüleiknek!

A dunaújvárosi Bartók Kamaraszínházban, a 2017/18-as évad nyitó előadásaként hoztam létre egy a fizikai színház elemeit is felhasználó, összművészeti produkciót elsősorban a gyerek közönség számára 6 éves kortól 12 éves korig. Az előadáshoz alkotótársaimmal (Cári Tibor zeneszerző, Baczó Tünde koreográfus és Balassa Eszter dramaturg) Bartók Béla Mikrokozmosz és Gyerekeknek zongorára című műveiből, valamint kortárs költők, írók (Erdős Virág, Havasi Attila, Kántor Péter, Kiss Judit Ágnes, Kiss Ottó, Kovács András Ferenc, Kukorelly Endre, Lackfi János, Mesterházi Mónika, Oravecz Imre, Parti Nagy Lajos, Ranschburg Jenő, Szabó T. Anna, Tóth Krisztina, Varró Dániel, Gimesi Dóra) verseiből, prózáiból készítettük az alapanyagot.

Az előadás középpontjában a Mikrokozmosz, Bartók Béla 6 kötetes, 153 progresszív darabot tartalmazó műve áll, melyet, 1926 és 1939 között készített zongorára. A progresszivitás annyit tesz, hogy a műben a teljesen kezdőknek szóló etűdöktől kezdve egész virtuóz darabok is megtalálhatóak. Mára a zongoraoktatás szerves része lett, és Bartók leírása szerint „ez a mű azoknak a zenei és technikai problémáknak a szintézisére próbál megoldást nyújtani, amelyek az eddigi zongoraművekben nem oldódtak meg”. Az előadásban a mikrokozmosz egyes darabjai közé vegyülnek azok a gyermekdalok, amelyek a közönség számára ismerősen csengenek akár az óvodából vagy az iskolából. Ezek a dalok a gyereknevelés mindennapi részét képezik a szocializáció során, otthoni, családi közegben is gyakran előfordulnak, felcsendülnek. Nincs olyan gyermek, aki ne ismerné a Süss fel nap, Elvesztettem zsebkendőmet, Cickom, cickom, Hej tulipán, Lánc, lánc, este lánc, Kis kece lányom, Debrecenbe kéne menni, Csillagok, csillagok stb. kezdetű dalokat. Ezek a művek olyan alapot teremtenek az előadáshoz, amivel a fiatal közönség könnyen tud kapcsolatot teremteni, lehetősége adódik akár a játszókkal közösen énekelni, dúdolni. Ezek a “tisztá forrásból” művek azonban a játékosságuk és egyszerűségük, fülbemászóságuk mellett komoly történeteket mesélnek el egy adott szituációról, a világról és a körülöttünk zajló dolgokról. Az előadás célja, hogy a gyermeki gondolkodásból kiindulva, a gyermeki szó és eszközhasználat elemeit beépítve a színészi játékba és a színpadi szituációkba könnyebbé tegye akár a zene, a tánc, a gesztus, egyáltalán a színpadi hatásmechanismusok megértését és befogadását.

Négy színészt látunk a színpadon, aki közül egy mindig a gyermekét tanító szülő helyzetében van. Látjuk, ahogy az idősebb bevezeti a fiatalabbat a világ titkaiba. Ahogy megnyitja, ahogy magyarázza és tanítja gyermekét, és ahogy ő is rácsodálkozik a gyermeki tisztaságra, ártatlanságra

és a világ dolgainak egyszerű módon történő szemlélésére. Egy oda-vissza működő folyamat részesei vagyunk. Tanítunk és közben mi magunk is tanulunk. Olyan a gyermekeket foglalkoztató helyzeteket jár körül az előadás, mint a születés, az elmúlás, a párválasztás, a szerelem, mindezeket mai élethelyzetekbe ágyazva, mai szöveghasználattal kezelt versekkel, és próza részletekkel felmutatva, elmondva, eljátszva.

Az előadás egységes zenei világát egyfelől Bartók különleges muzsikája, a népdalokra és gyermekdalokra épülő zenék dallamai valamint a Cári Tibor zeneszerző által komponált összekötő zenék adják. Fontos szempont volt, hogy a bartóki Gyermekdalok muzsikájának könnyebben befogadható és a gyerekek által is élvezhető zeneisége hassa át az egész előadás világát. A zenék használatával célom volt, hogy a közönség ne csak etűdöket hallgasson, hanem a színészi játékkal és a dramaturgiával összhangban megismerje és megtanulja a zenei értelmezést is, hogy megtanuljon elemzőn hallani és érteni olyan jelenségeket, mint: az ellenpont különféle módozatai, a bitonalitás, az aszimmetrikus ritmusok, a 20. század zenéjében használatos kvart-akkordok, hangfürtök, egészhangú skálák, valamint a népzene dallamkincsének, ritmikájára, szerkezetének stíluselemként való felhasználása. Mindez könnyed és játékos formában, kiindulva a gyermeki lélekből és gondolkodásból, hogy a kicsik játékos-mulatságos formában, de megismerjék, a számukra idegen világ történéseit, eseményeit.

A Mikrokoszmosz előadás plakátja.

Fotók az előadásból

